

УДК 355.48(438)(477.8)»19»

Долі українців Війська Польського

В.В. ДАШКО

Сарненський історико-етнографічний музей, м. Сарни, Україна,
E-mail: viktorija_dashko@meta.ua

Авторське резюме

У представленій статті автор висвітлює питання перебування та подальшої долі українців у складі Війська Польського напередодні Другої світової війни. В дослідженні здійснена також спроба з'ясувати кількість та якісний склад українців – воїнів польської армії міжвоєнного періоду.

В результаті атаки Червоної Армії на Польщу у вересні 1939 року в лавах Війська Польського воювали, за різними оцінками, від 150 до 200 тисяч українців. Незважаючи на негативне ставлення до українців у шерегах польських збройних сил та швидкий наступ радянських військ, переважна більшість українців достойно виконала свій військовий обов'язок.

Найбільший відсоток українців у складі Війська Польського був у піхотних та кавалерійських частинах. У статті проаналізована також участь українських офіцерів під час наступу Червоної Армії, котрі воювали самовіддано та були нагороджені відзнаками. Багато українців загинули або були поранені, 100 тисяч потрапили до німецького полону, а близько 20 тисяч – до радянського. Досить актуальною проблемою залишається встановлення таких фактів, як кількість українців, що були знищені в Катині та інших місцях масових розстрілів.

Особливу увагу автор приділяє аналізу списку польських офіцерів і поліцейських, розстріляних НКВД і похованих у Катині, Мідному і Харкові, а також списку громадян Польщі з так званого українського катинського списку. Величезний пласт різних питань, що стосується саме українців в цій трагедії, ще чекає свого вивчення істориками.

Ключові слова: українці, Військо Польське, радянсько-польська війна, військовополонені, Катинь, польські офіцери.

The fate of ukrainians in Polish Army

V.V DASHKO

Sarny historical and ethnographic museum, Sarny, Ukraine, E-mail: viktorija_dashko@meta.ua

Abstract

In this article, the author highlights issues of remaining and further fate of Ukrainian part of the Polish Army before World War II. In the research is also made an attempt to clarify the quantitative and qualitative composition of the Ukrainian - Polish Army soldiers of interwar period.

In the result of Red Army attack on Poland in September 1939 in the ranks of the Polish Army fought, according to various estimates, from 150 to 200 thousand of Ukrainians. Despite the negative attitude to the Ukrainians in the ranks of the Polish armed forces and the rapid advance of Soviet forces, the majority of Ukrainians worthily fulfilled their military obligations.

The highest percentage of the Ukrainian part of the Polish Army was in the infantry and cavalry units. In the article is also analyzed the participation of Ukrainian officers during the Red Army attack, who fought selflessly and were awarded with distinctions. Many Ukrainians were killed or wounded; 100 thousand has got to German captivity, and about 20 thousand – to the Soviet. Quite urgent problem remains the establishment of such facts as the number of Ukrainians who were massacred in Katyn and other places of mass executions.

Particular attention is devoted to the analysis of the list of polish officers and policemen, who were executed by NKVD and buried in Katyn, Midne and Kharkiv, and also the list of Polish citizens, from the so-called Ukrainian Katyn list. A huge layer of various matters relating to Ukrainians in this tragedy still waits to be studied by historians.

Keywords: ukrainians, the Polish Army, Soviet-Polish war, prisoners of war, Katyn, Polish officers.

Постановка проблеми. В українській історіографії однією з малодосліджених тем постає проблема участі українців у вересневій кампанії 1939 року. Після нападу Німеччини на територію Польщі українці з етнічних українських земель Другої Речі Посполитої поповнили практично всі роди військ польської армії. Долі багатьох з них, взятих в полон Червоною Армією, невідомі й нині. Складність даної проблеми полягає в тому, що знищення польських військовополонених в Катині та інших місцях масових

розстрілів, заради секретності детально не документувалося, тому важко навіть з'ясувати кількість і місце поховань всіх розстріляних.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблематикою дослідження даної теми, пов'язаної з участю українців у складі Війська Польського під час радянсько-польської війни 1939 р. та їхньою подальшою долею, займалися Т.В. Пилипович, а також такі вітчизняні історики, як В. Ковалюк, З. Книш, А. Руккас [5]. Водночас проблематиці радянсько-польської війни

1939 р. та національному складу Війська Польського в даному військовому конфлікті, значну увагу приділяли польські історики В. Дример, Ц. Гжеляк, Я. Пела, Я. Павлак, А. Гловацький[5], також Р. Тожецький[11], Т. Ольшанський[10]. Під час вивчення проблеми було використано тематичні польські сайти. Цінні з наукової точки зору матеріали було взято з сайту <http://www.katedrapolowa.pl> [12] та <http://www.ogrodywspomnien.pl> [13]. На даних ресурсах розміщені списки польських офіцерів і поліцейських, розстріляних НКВС і похованих у Катині, Мідному і Харкові, а також список громадян Польщі з так званого українського катинського списку. Важливим доповненням стали і статті сайтів <http://gromadaly.at.ua> [6], <http://karpatnews.in.ua> [4], <http://www.ukrainians-world.org.ua> [7], звідки було почерпнуто бібліографічні дані польських вояків українського походження.

Мета дослідження. Стаття присвячена українцям, котрі перебували в складі Війська Польського напередодні Другої світової війни. Здійснена спроба проаналізувати, використовуючи список польських офіцерів, розстріляних НКВС і похованих у Катині, Мідному і Харкові, а також список громадян Польщі з так званого українського катинського списку, наявність серед убитих польських військовополонених також і українців.

Виклад основного матеріалу. Ніхто не знає точної кількості військових українського походження у Війську Польському. Можемо допустити, що було їх близько 150-200 тисяч. Вони сумлінно виконували все, що вимагала від них Польська держава. «Вже сьогодні наші брати зрошують власною кров'ю Польську землю, свідомо доводять готовність покласти на вівтарі оборони спільні скарби, жертвують найдорожчим – власним життям та власною кров'ю...» [11, с. 24-25].

Слід зазначити, що, незважаючи на офіційну заборону, нерідко солдати-українці у Війську Польському зазнавали утисків з боку військового керівництва через власну національну приналежність. Зазвичай переважно всі офіцерські посади у Війську Польському займали етнічні поляки. Українці були рядовими солдатами. Ті ж контрактні офіцери-українці, що служили у польських збройних силах, мали значний військовий досвід, так як більшість з них були підстаршинами у військових формуваннях УНР. Однак, багато з них, розуміючи нелояльне ставлення з боку польського військового керівництва до українців, приховували власне українське походження [5].

Відомий діяч українського національно-визвольного руху Т. Бульба-Боровець так описував хід мобілізації: «Потяг набитий вояками та їхніми скриньками і торбами. Всі вони були українцями. На всіх станціях досідають нові вояки...» [1, с. 37-38].

Найбільший відсоток українців у складі Війська Польського був у піхотних та кавалерійських частинах. У 30-й піхотній дивізії польської армії 80-90 % вояків родом були з Поділля та Полісся; 13-а – значною мірою була укомплектована уродженцями Рівного, Клевая, Дубного, Костополя та навколишніх сіл; 27-а – призовниками з Ковеля, Луцька, Володимира-Волинського; 14-а – зі Львова, Коломиї, Калуща, Станіслава, Рави-Руської, Кам'янки Струмилової; 17-а – з Бережан, Чорткова, Калуща; 25-а – з Тернополя, Золочева. Українці з Волині становили близько 40% складу кавалерійської бригади тощо [5].

Дуже багато українців знаходилося в кавалерії, в тому числі у Волинській і Кресовій кавалерійських бригадах, котрим довелося пройти важкі й криваві бої на початку вересня у переломних позиціях армії «Лодзь». Багато українців служили і боролись пліч-о-пліч з поляками проти гітлерівців у 21-й дивізії піхоти, 24-й дивізії піхоти, 11-й Карпатській дивізії. «Взагалі були лояльні і хоробрі», - скаже про них бойовий товариш по вересневій боротьбі. Також служили в рядах 9-ої Підляської дивізії піхоти на Помор'ї, 5-й Львівській дивізії піхоти в боях за Варшаву. Високу відзнаку за хоробрість і бойову відвагу отримали українці з Волині в фронтовій службі 7-го полку кінних стрільців. Не підвели в бою солдати – українці зі Сльонзька з 2-го Грубешівського полку кінних стрільців. Немає матеріалів, котрі б вказували на ворожу або невластиву поведінку військових українського походження в вересневих боях 1939 року [11, с. 24-25]. Власне, солдати-українці у вересні 1939 року допомогли командирі польської 11-ї Карпатської дивізії полковнику Б. Пругару-Кеттлінгу дістатися до Угорщини шляхами, контрольованими українськими повстанцями [4].

Неможливо оминати участь українських офіцерів у складі Війська Польського під час наступу Червоної Армії (1939 р. – Прим. авт.). Українські офіцери в Польській Армії воювали самовіддано та були нагороджені відзнаками [11, с.24]. Згідно з даними українського історика А. Руккаса, станом на 1 вересня 1939 р. у складі Війська Польського перебувало 38 контрактних офіцерів-українців. Усі вони представляли наступні роди військ польської армії, а саме: піхоту, кавалерію, артилерію, бронетанкові війська, авіацію, війська зв'язку, службу озброєння. Щодо військових чинів, то серед них було: 2 підполковники, 17 майорів, 8 капітанів та 11 поручиків українського походження [5].

Сім контрактних офіцерів-українців служили у кавалерії. Одним із них був полковник Петро Гаврилович Дяченко (30.01.1895-23.04.1965), був уродженцем с. Березова Лука (тоді Миргородського повіту, а тепер – Гадяцького р-ну Полтавської обл.), закінчив курс реальної школи у тодішньому повітовому центрі - Миргороді, а згодом кінну школу прапорщиків у далекому Оренбурзі. Після цього вишколу він був вояком чотирьох армій – штабс-капітаном царської армії у 333-му Глазівському полку 84-

ої дивізії, командиром у ранзі сотника Кінно-запорізького республіканського полку (полк Чорних Запорозжців), а згодом - полковником Дієвої армії УНР, учасником першого Зимового походу, а від 20 липня 1928 р. – контрактним майором 1-го шволежерського полку за часів Юзефа Пілсудського в Польщі (із збереженням офіційного підданства УНР), а під час Другої світової війни він став командиром Українського легіону самооборони на Холмщині, згодом очільником 3-го пішого полку Українського Визвольного Війська (УВВ), а пізніше – командиром української протипанцирної бригади «Вільна Україна» Української Національної Армії під командуванням ген. Павла Шандрука [6]. 30 серпня 1939 р. під його керівництвом до Білостоку був відправлений надлишковий контингент резервістів, що залишився після проведення мобілізації. З початком наступу Червоної Армії польські кавалеристи рушили на північний схід у напрямку до литовського кордону. На своєму шляху вони неодноразово вели бої з радянськими військами. В одному з боїв український офіцер був поранений. Після переходу на литовську територію польські вояки були інтерновані місцевою владою, а 10 березня 1940 р. Петро Дяченко був виданий німецьким військовим [5]. Похований Петро Дяченко на українському цвинтарі в місті Баунд-Брук, штат Нью-Джерсі, США [6].

У польській військовій авіації служив капітан Сергій Нагнибіда. 17 вересня, коли Червона Армія розпочала свій наступ, різні підрозділи 3-го авіаційного полку, де проходив службу капітан Нагнибіда, знаходилися у південних районах Тернопільського воєводства. Із 150 польських офіцерів лише деяким вдалося уникнути радянської неволі, серед них і капітану Сергію Нагнибіді, який наступного дня евакуювався до Румунії [5]. В обороні Варшави брав участь генерал Війська Польського Самійло Малько (р.н. невід. - п. вересень 1988) – бригадний генерал Війська Польського, українець, родом з Полісся. У вересні 1939 р. він захищав Варшаву від гітлерівців, був українським патріотом, одним із засновників Українського суспільно-культурного товариства, часто виступав в україномовній пресі Польщі, зберіг не лише відданість справі, якій служив, але й пам'ять свого роду. Похований у Варшаві, могила на варшавських Повонзках, неподалік від похилої берізки в алеї Заслужених [7]. Також воювали політичні в'язні Грись Мартинюк і Нестор Рябенко, котрі винесли з поля бою смертельно пораненого М. Бучка [11, с.24-25].

Багато українців загинули або були поранені, 100 тисяч потрапили до німецького полону, а близько 20 тисяч – до радянського [10, с.164].

Частина солдат було звільнено додому, частина змогла втекти, дуже велику кількість полонених було направлено працювати в радянській промисловості та сільському господарстві. Точна кількість полонених була відома тільки радянській владі. Невідомо також всі місця пе-

ребування офіцерів, підофіцерів, підхорунжих, жандармерії, поліції, працівників адміністрації. Велика кількість людей перебувала від листопада 1939 р. в обозах Козельська (на схід від Смоленська) і Осташкова. Обози були частково «розвантажено» (розстріл бранців у Катині). Найважливішу частину полонених, здебільшого офіцерів, замордувало НКВС. У могилах Катині знайдено тіла 4100 офіцерів. Також знайдено рештки інших жертв зі Старобільська та Осташкова [11, с.72].

Історія польських жертв досліджується поляками, і пам'ять цих жертв вшановується на дуже високому рівні. Щодо українських жертв сталінізму, то вони досі не перепоховані, багато з них залишилися невідомими.

Історик і журналіст Олександр Зінченко сказав в інтерв'ю українській службі Бі-Бі-Сі, що «поляки, очевидно, значно інтенсивніше опікуються цими питаннями. Вони, завдяки Катині, отримали певне щеплення у суспільній свідомості, бо для них пам'ять про їх предків, які загинули від сталінського режиму, це дійсно жива пам'ять» [9].

Відкривши сторінку в Інтернеті, де розміщено список польських офіцерів і поліцейських, розстріляних НКВС і похованих у Катині, Мідному і Харкові, а також список громадян Польщі з так званого українського катинського списку зустрічаємо українські прізвища:

1. Підполковник Шимон Федоронько, православний капелан Війська Польського, українець за походженням, народився 21.08.1893 року, місце народження – с. Чертеж Саноцький повіт Підкарпатське воєводство. Закінчив Православну Духовну Семінарію в Житомирі (1914 рік). Кар'єра: з 01.06.1919 р. капелан, з 01.01.1934 р. ст. капелан, з 19.03.1937 р. – декан, від 1937 року старший православний капелан Війська Польського. Відзначений різними нагородами та Медаллю 10-річчя. Був одружений. Дружина Віра з Кіслінгерів, виховували трьох синів – Ореста, В'ячеслава і Олександра. Вбитий НКВС у 1940 році, похований у Катині [13].

2. Підпоручик Штефан Чайка, вчитель початкової школи в Олькуші, українець за походженням, народився 28.08.1906 р. в Добеславцях Пінчовського повіту (нині с. Дебеславці Коломийського району Івано-Франківської області), закінчив Вчительську Семінарію імені Адама Міцкевича в Сосновці. Кар'єра: підпоручик з 01.09.1931 року. Вбитий НКВС у квітні 1940 р., похований у Катині [13].

3. Капітан-резервіст Євгеніуш Дмитріюк (до 1936 р. Дмитрійук), належав до полку уланів в Поставах, українець за походженням, народився 08.09.1907 р. в Павлові Новому біля Бялей Подляські (зараз – Радеківський р-н Львівської обл.), закінчив факультет ветеринарії Варшавського університету. Був одружений. Дружина Анна з Белачиків, виховував сина В'ячеслава. Вбитий НКВС у квітні 1940 р., похований у Катині [13].

4. Капітан-резервіст Тадеуш Адам Динько, офіцер 1 бригади Легіонів, українець за походженням, народився 05.04.1894 р. в Бродах. Брав участь в боях під Ловчувком (був поранений) і Камьонкою. В 1920 р. служба в розвідці. З 1931 р. – в резерві. Нагороджений Хрестом Борців (Krzyz Walecznyh), Медаллю Незалежності (Medal Niepodleglosci), Хрестом Заслуги (Krzyz Zaslugi). Вбитий НКВС 5 квітня 1940 р., похований у Катині [13].

5. Олександр Фалько, народився в 1914 р., місце народження невідоме. Вбитий НКВС в квітні 1940 р., похований у Катині [13].

6. Станіслав Генрик Фірко, народився 12.02.1894 р., місце народження Станіславів (тепер – Івано-Франківськ). Вбитий НКВС в 1940 р., похований у Катині [13].

7. Йозеф Баня, народився в 29.12.1900 р., місце народження Чортків (зараз районний центр Тернопільщини). Вбитий НКВС у 1940 р. в Мідному [12].

8. Станіслав Беліцький-Біловус, народився 12.04.1890 р., місце народження – Львів, правник. Вбитий НКВС у 1940 р. в Мідному [12].

9. Роман Чаробатенко, дата і місце народження невідомі. Вбитий НКВС в 1940 р. [12].

Катинська трагедія стала символом цинічної брехні Москви – як Москви комуністичної, так і посткомуністичної, та залишається однією з найтрагічніших сторінок в історії людства. 13 квітня 1990 р. в епоху Горбачова факт причетності НКВС до масових убивств польських військових було визнано, однак всі архівні документи польській стороні так і не передано. 28 квітня 2010 р. за рішенням президента Росії Д. Медведева розсекречено архівні документи Катинської проблеми з так званого «пакету №1» [2]. 21 жовтня 2013 р. судді Великої Палати ЄСПЛ констатували факт вчинення керівництвом і силовими структурами радянської Росії воєнного злочину – масового вбивства польських військовополонених, а також факт намагання СРСР безпідставно звинуватити у вчиненні цього злочину фашистів на Нюрнберзькому процесі [3].

Величезний пласт різних питань, що стоює саме українців у цій трагедії, ще чекає свого вивчення істориками. Невідомо, де зна-

ходяться документи щодо виконання смертних вироків та місць поховання (розпорядження виконавцям, їх звіти про виконання та захоронення), у багатьох країнах вони досі залишаються у цілковитій таємниці, незалежно від процесів реабілітації та демократизації. Можливо, заради збереження таємниці, особові справи розстріляних відправлені до Москви. Але досконало відомо, що ці матеріали зберігаються без строку давності і мають гриф «цілком таємно». Крім того, відомо, що після кожного масового знищення політ'язнів більшовики розстрілювали й виконавців акції. Усе це утруднює пошуки істини.

Українське товариство «Пошук» у співпраці з польською прокуратурою відсортувало списки за їх номерами, збрало в процесі слідства тисячі документів і свідчень родин розстріляних і опублікувало їх разом із зібраними анкетними даними у збірнику *Ukraiński ślad Katynia* (Український слід Катині). Проаналізувавши оригінал та результати польських досліджень, у книзі «Західноукраїнська трагедія 1941» товариство «Пошук» опублікувало список 1 011 осіб (із загального числа 3435). Переважно, це імена відомих діячів, поміщених у збірнику *Ukraiński ślad Katynia*, з Волині і Галичини, а також тих, про кого у поляків немає жодних відомостей, але які мають українське походження. На сьогоднішній день поховання жертв Катинської трагедії, серед яких є багато українців, не встановлені. І родичі загиблих не мають можливості запалити свічку пам'яті та покласти квіти на їх могили [8].

Висновки. Трагедія українських військових у складі Війська Польського мала місце через злочинну політику тоталітарного режиму СРСР у 1939-1946 рр. щодо польських підданих. Попри спрямовані дії громадських активістів та науковців як з української, так і з польської сторони, ні Росія, як держава- правонаступниця СРСР, ні Українська пострадянська держава не визнали на законодавчому рівні українських воїнів Війська Польського жертвами радянської тоталітарної політики. Для виявлення фактів та документів щодо служби українців у Війську Польському необхідно збільшити обсяги правових та наукових досліджень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бульба-Боровець Т. Армія без держави [Текст] / Т. Бульба-Боровець. - Вінніпег: Інститут дослідів Волині, 1981. - 327 с.
2. Даценко В. Пам'ять про Катинь пересторога міжнародним військовим злочинам [Електронний ресурс] / В. Даценко // Кіровоградський медіа-портал «Акула». - Режим доступу: <http://akulamedia.com/pam-jat-pro-katin-perestoroga-mizhnarodnim-viiskovim-zlochynam-foto> - Назва з екрана.
3. Катинський розстріл. Вікіпедія [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki> - Назва з екрана.
4. Офіційський Р. 1 вересня 1939 року почалася Друга світова війна [Електронний ресурс] / Р. Офіційський // Новини Закарпаття. - Режим доступу: <http://karpatnews.in.ua/news/87571-1-veresnia-1939-roku-pochalas-ia-druha-svitova-viina.htm> - Назва з екрана.
5. Пилипович Т.В. Українці у складі Війська Польського під час радянсько - польської війни 1939 року [Електронний ресурс] / Т.В. Пилипович // Вісник ЛНУ імені Т. Шевченка. - 2013. №16(275). - Режим доступу: [file:///C:/Documents%20and%20Settings/User/My%20Documents/Downloads/vlui_2013_16_26%20\(8\).pdf](file:///C:/Documents%20and%20Settings/User/My%20Documents/Downloads/vlui_2013_16_26%20(8).pdf) - Назва з екрана.

6. Панченко О. Генерал Петро Дяченко - бойовий орел українського війська [Електронний ресурс] / О.Панченко//Персональний сайт Олександра Панченка. - Режим доступу: <http://gromada-lv.at.ua/index/0-26> - Назва з екрана.
7. Проект «Українці в світі» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrainians-world.org.ua/ukr/photocard/> - Назва з екрана.
8. Федущак В. [Електронний ресурс] / В. Федущак// Всеукраїнський часопис Vox populi. - Режим доступу:<http://www.vox-populi.com.ua/rubriki/istoria/zlocini-nkvd/ukraienskakatinavtorfedusakviktork> - Назва з екрана.
9. Харківська Катинь: «українці бояться про це говорити» [Електронний ресурс]. - Режим доступу:http://www.bbc.co.uk/ukrainian/ukraine/2010/04/100409_zinchenko_kharkiv_ie_is.shtml - Назва з екрана.
10. Olszanski T.A. Historia Ukrainy XX w [Tekst] /T.A.Olszanski. - Warszawa. Oficyna Wydawnicza VOLUMEN. - 348 s.
11. Torzecki R. Polacy i Ukraińcy. Sprawa ukraińska w czasie II wojny światowej na terenie II Rzeczypospolitej [Tekst] / R.Torzecki. - Warszawa.Wydawnictwo Naukowe PWN, 1993. - 348s.
12. Polscy oficerowie i policjanci zamordowani przez NKWD i pochowani w Katyniu, Miednoje i w Charkowie oraz obywatele RP z Ukrainskiej Listy Katynskiej[Електронний ресурс]. - Режим доступу:<http://www.katedrapolowa.pl/ofiary.php?strona=3&imie1=&imie2=&nazwisko=&miejsc> - Назва з екрана.
13. Katyn-listapomordowanych.Kupamiści [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ogrodywspomnien.pl/index/historia,2,Katyn/0//1Historia> - Назва з екрана.

Стаття надійшла до редакції 02.06.2015

REFERENCES:

1. *Taras Bulba-Borovets*. Armia bez derzhavy (The army without a state). - Winnipeg: *Volyn Institute of Experiments*, 1981. - 327 p.
2. *V. Datsenko*. Pamyat pro Katyn – perestoroga mizhnarodnym viyskovym zlochynam (The memory of Katyn – warning to the international war crimes). Regime to access: <http://akulamedia.com/pam-jat-pro-katin-perestoroga-mizhnarodnim-viiskovim-zlochynam-foto>
3. Katynskyy rozstril (Katyn execution). Wikipedia. Regime to access: <http://uk.wikipedia.org/wiki>
4. *Ofitsynskyy R.* 1 veresnya 1939 rokupochalasya Druha svitova viyna (On the 1of September 1939 began the Second World War). Regime to access: <http://karpatnews.in.ua/news/87571-1-veresnia-1939-roku-pochalasia-druha-svitova-viina.htm>
5. *Pylypovych T.V.* Ukrayintsi u skladiViyskaPolskoho pid chas radyansko-polskoyi viyny 1939 roku (Ukrainians part of the Polish Army in the Soviet-Polish war of 1939). Regime to access: [file:///C:/Documents%20and%20Settings/User/My%20Documents/Downloads/vlui_2013_16_26%20\(8\).pdf](file:///C:/Documents%20and%20Settings/User/My%20Documents/Downloads/vlui_2013_16_26%20(8).pdf)
6. *Panchenko O.* Heneral Petro Dyachenko– boyovyy orel ukrayinskoho viyska (General Petro Dyachenko - combat eagle of Ukrainian troops). Regime to access: <http://gromada-lv.at.ua/index/0-26>
7. Проект «Ukrayintsi v sviti» (Project «The Ukrainians in the world»). Regime to access: <http://www.ukrainians-world.org.ua/ukr/photocard/>
8. *Feduschak V.* /V. Feduschak // Ukrainian journal Voxpopuli. Regime to access: <http://www.vox-populi.com.ua/rubriki/istoria/zlocini-nkvd/ukraienskakatinavtorfedusakviktork>
9. Kharkivska Katyn: «ukrayintsi boyatsya pro tse hovoryty» (Kharkiv Katyn: «Ukrainians afraid to talk about it»). Regime to access: : http://www.bbc.co.uk/ukrainian/ukraine/2010/04/100409_zinchenko_kharkiv_ie_is.shtml
10. Olszanski T.A. Historia Ukrainy XX w (Olshanskyy T.A. The History of Ukraine of the XX century)/ –Warsaw official publishing VOLUMEN. - 348 p.
11. Torzecki R. Polacy i Ukraińcy. Sprawa ukraińska w czasie II wojny światowej na terenie II Rzeczypospolitej. (Tozhetskyy R. Polish and Ukrainians.Ukrainian case at the time of the Second World War on the territory of the Second Rzeczpospolita). Warsaw.Publishing Naukowe PWN, 1993. - 348 p.
12. Polscy oficerowie i policjanci zamordowani przez NKWD i pochowani w Katyniu, Miednoje i w Charkowie oraz obywatele RP z Ukrainskiej Listy Katynskiej. (Polish officers and policemen killed by NKVD and buried in Katyn, Midne and Kharkov and there sidents of the Rzec Pospolita from Ukrainian Katyn list). Regime to access: <http://www.katedrapolowa.pl/ofiary.php?strona=3&imie1=&imie2=&nazwisko=&miejsc>
13. Katyn-listapomordowanych.Kupamiści. (Katyn list of killed people. To remember). Regime to access: <http://www.ogrodywspomnien.pl/index/historia,2,Katyn/0//1Historia>

Дашко Вікторія Василівна – молодший науковий співробітник
Сарненський історико-етнографічний музей
Адреса: 34500, м. Сарни, вул. Просвіти, 20
E-mail: viktoria_dashko@meta.ua

Dashko Viktoriya Vasylivna – junior researcher
Sarny historical and ethnographic museum
Address: 20, Prosvity Str., Sarny, 34500, Ukraine
E-mail: viktoria_dashko@meta.ua